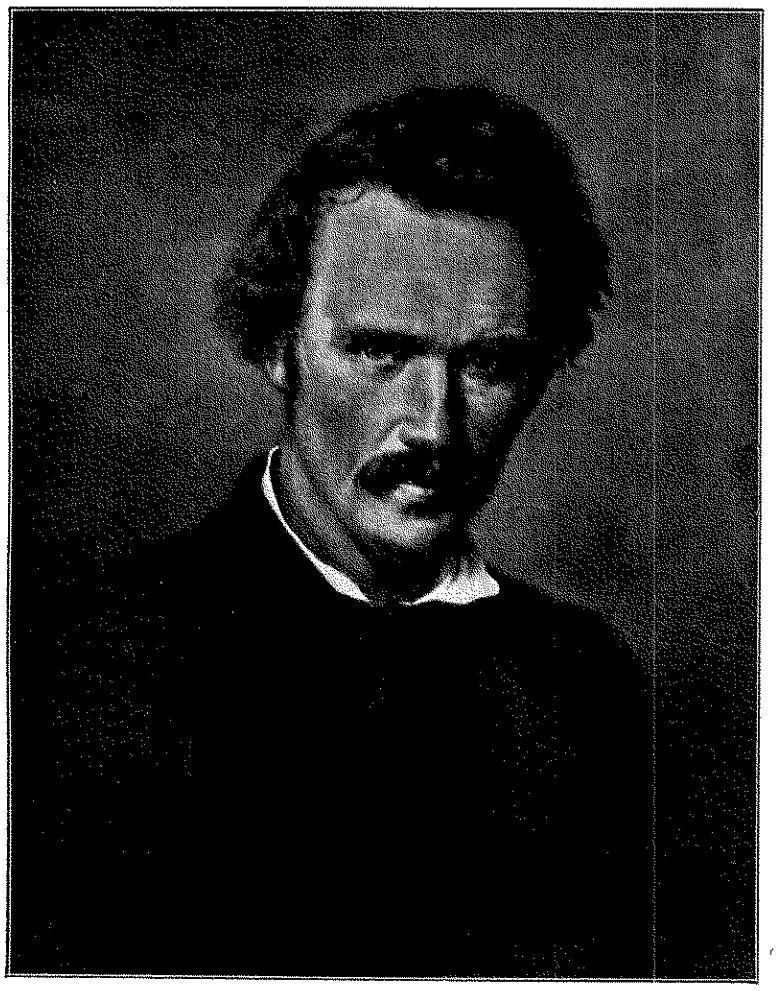

Carit Etlar, efter Maleri af Monies, malet 1869

Til Minde om Carit Etlar.

7. Aug. 1816—7. Aug. 1916.

DEN 7. August 1916 er Hundredaarsdagen for Folkedigteren Carit Etlars Fødsel. Det er visselig en Mærkedag i det danske Folks litterære Udviklingshistorie; thi det er en Kendsgerning, at denne Forfatter gennem sin rige poetiske Produktion har udøvet en overordenlig stor Indflydelse paa Danmarks opvoksende Ungdom gennem et Par Generationer. Seksten Aar er henrundne siden hans Død. Men endnu har hans Romaner, Noveller og Fortællinger Aktualitetens Interesse, thi det er vitterligt, at de den Dag i Dag læses i udbredte Samfundskredse, ikke blot af de yngre, men ogsaa af Mænd og Kvinder i fremskreden Alder, der tiltales og løftes af den religiøse og patriotiske Grundstemning, der gaar gennem hans Værker.

Naar Carit Etlars Hundredaars Fødselsdag og hans betydningsfulde litterære Livsgerning nu mindes, da skal her i Korthed meddeles nogle Træk af det sidste Decennium i Digterens interessante Liv og Erindringer fra den Kreds, i hvilken den gamle Digter færdedes. Forfatteren af de følgende Linier stod i over fyrretyve Aar i et personligt Venskabsforhold til Carit Etlar.

Fra 1889 indtil April 1894 boede Carit Etlar eller Carl Brosbøll og hans Hustru i et Pensionat i København. De flyttede derefter ud til Gentofte. Han havde her opført en smuk rummelig Villa, der var omgivet af en Have, som Direktøren for „Vilvorde", den ansete Hortolog, Stefan Nyland, havde anlagt. Her holdt Carit Etlar og hans Hustru hver Fredag aabent Hus; men forinden jeg dvæler ved de mange gode Minder fra disse Sammenkomster, skal jeg fremføre en lille Episode i Digterens Tilværelse, som ikke bør forbigaas i en Skildring af den folkelige Side af hans Forfattervirksomhed.

I Aaret 1892 skrev Brosbøll i Dagbladet „Dannebrog" en Feuilleton, der bar Titlen „Mads Knap ved Hoffet". Han havde her med sit tørre Lune og sine brede Penselstrøg skildret en i det store Samfundslag hyppig forekommende folkelig Type, der udmærker sig ved sin Ærlighed, Ligefremhed, Naturlighed og Jævnhed i Sæder og Udtryk. Med det skarpe Blik for Kontrastvirkninger, der var et Særkende for Brosbøll, havde han stillet Mads Knap i al sin Menigmandighed ind i Hoffets fine ceremonielle Sfære og ypperligt skitseret de morsomme Sammenstød og Forviklinger, som fremkom derved, at Mads stadig, ham selv ubevidst, begik det ene Brud efter det andet paa Etiketten, hvad de kongelige Personer dog kun besvarede med Latter og elskværdige Smil. Den lille Fortælling hører i Virkeligheden til Forfatterens bedste folkelige Genrebilleder. Kort Tid efter dens Fremkomst, den 9. Febr. 1893 anmodede Arbejderforeningens Formand, Professor Henrik Smith, Brosbøll om at holde en Oplæsning i Foreningen og modtog Tilsagn derom. Aftenen kom. Arbejderforeningens store Sal, der kan rumme tusinde Tilhørere, var stuvende fuld. Brosbøll introduceredes af Smith, der forestillede „Madsalunes" og „Gøngehøvdingens" Forfatter for Forsamlingen. Da Brosbøll besteg Kathedret, hilstes han med en tordnende Bifaldsstorm — det var saa at sige Folket, der bød sin Digter velkommen; han blev et Øjeblik bevæget, men skred derefter til Oplæsningen, der blev en fuldstændig Succes. Bifaldet opildnede ham, hans Stemme voksede i Højde og Kraft, han gengav med træffende Karakteristik Samtalerne og behandlede Dialekterne med sand Virtuositet. Fra Publikums Side fulgte den ene Lattersalve efter den anden. En Bifaldsstorm brød løs, da han sluttede Oplæsningen. Det var Carl Brosbølls sidste Optræden som Forfatter i nogen offentlig Forsamling.

Det Liv Brosbøll førte paa Villaen i Gentofte, var i Reglen viet Erindringer og Betragtninger. Han læste nok Dagspressen og fulgte for saa vidt med de aktuelle Begivenheder; men det var dog især Fortidsminderne, som lagde Beslag paa hans Interesser. Naar han sad i sin Lænestol og befandt sig vel, var det ham en aandelig Rekreation at fortælle om sine Ungdomsvenner, om Digtere og Kunstnere. Med levende Fantasi og med en mærkelig Evne til at individualisere, skildrede han Personligheder, som Goldschmidt, Peter Ludvig Møller og Paul Chiewitz og pointerede netop det ejendommelige Træk hos enhver at dem. Han sad inde med et Fond af Anekdoter om sine Omgangsvenner blandt de bildende Kunstnere, om Malerne Anton Melbye, N. C. Dahl, og Monies, om Billedhuggerne Jerichau og den yngre Freund, og han forstod at fortælle dem med et Lune, der altid bragte Tilhørerne i den livligste Stemning. Var der en Forfatter blandt disse, kunde han i disse Skildringer hente mangt et pikant Motiv til en eller anden Hverdagshistorie.

Ved Fredagssammenkomsterne paa Brosbølls Villa, som snart gik under Benævnelsen „Carit Etlars litterære Salon", drøftedes æstetiske Spørgsmaal og Litteraturens nyeste Frembringelser. Diskussionen var hyppig meget animeret: modsatte Anskuelser og Opfattelser krydsede hinanden som slebne Klinger, og det hele kunde betegnes som en aandelig Turnering. Ofte appelleredes der i Kampens Hede til Brosbøll som den øverste Voldgiftsret, og de Kendelser, han afgav, vidnede altid om hans sunde Judicium, om hans uforlignelige sens commun.

Men den ledende Rolle i den litterære Diskussion spillede hans Hustru, Fru Augusta, født Schultz. Hun var udrustet med stort Kendskab til Naturen, Menneskene og Litteraturen. I sin Barndom og tidligste Ungdom havde hun levet et interessant Liv, dels paa Faderens, Jægermester I. F. Schultzs Gaard i Jylland, dels hos sin Onkel paa Idagaard paa Sjælland. Her havde hun færdedes i Landbefolkningens forskellige Kredse og med en kvik Opfattelse afluret enhver af disse dens ejendommelige Sider. Fru Augusta Brosbøll var ved sin litterære Viden, sine Livserfaringer og sine Sprogkundskaber en intellektuel Støtte for sin Mand, hvis Værker hun havde et indgaaende Kendskab til. Hun var fortrolig med Enkelthederne ikke blot i hans Romaner og Skuespil, men ogsaa i hans Fortællinger og var altid i Stand til at anføre Citater. I den Retning var hun mere „bibelfast" end selve Forfatteren.

Blandt dem, der deltog i den litterære Diskussion eller gav den Kreds, der samledes i Brosbølls Villa, den ejendommelige Karakter hørte Frk. Ehrencron-Müller, Professorerne Otto Borchsenius og Henrik Smith, de kgl. Skuespillere Olaf Poulsen, Dr. Mantzius, Valdemar Kolling og Operasanger Christoffersen, Forfatterne Alfred Ipsen, Zakarias Nielsen, Rudolf Schmidt og Matthison-Hansen, Historikeren Dr. Alex Thorsøe, Redaktør Angelo Haase, Pastor emeritus Haase, Direktør Stefan Nyland, Justitsraad Elvius, Civilingeniør, Kaptajn A. Norgaard, Folkethingsmændene Jagd, Jens Busk og N. T. Neergaard, Instruktør Anton Neergaard samt Fruens Broder, Kaptajn J. F. Schultz o. fl. Disse ledsaget af deres Damer saas som de hyppigste Gæster i Carit Etlars venlige Hus i Gentofte, og hvem af alle de endnu levende mindes vel ikke med Glæde og Interesse hine Sammenkomster, hvor man efter Samtalen samledes ved det smagfuldt dækkede, og altid rigt besatte Bord! Naar Værten som en Patriark havde indtaget sin Plads, da lyste hans Blik, og han udbrød:

„Ej Nogen glemme
ved det fyldte Krus,
at Gæsten Herre er
i Værtens Hus!".

Stedse blev den gamle Digters Skaal udbragt med Festivitas. Han selv forstod at krydre Maaltidet med vittige Bemærkninger og Indfald.

Efter et Besøg, som Prins Hans havde aflagt Brosbøll, sagde Jens Busk: „Prins Hans besøgte nok forleden Dag Gøngehøvdingen her i Villaen!".

„Nej, Dronningens Vagtmester", svarede Brosbøll.

Da denne Episode refereredes Hoffet paa Bernstorf, gjorde den megen Lykke.

Brosbøll, der var dekoreret med Ridderkorset, Vasaordenen, den græske Frelserens Orden og Krigsmedaillen, hædredes paa sin firsindstyveaarige Fødselsdag den 7. Aug. 1896 af Kong Christian den Niende med en Professortitel, der gav ham Etatsraads Rang. Blandt de lykønskende Deputationer, som paa denne Dag bragte den gamle Folkedigter sin Hyldest, var der en, der særlig glædede ham. Det var Deputationen fra den danske Skolelærerstand. I varme, anerkendende Ord udtalte Ordføreren, hvad Carit Etlar gennem sine Værker havde været og var for Danmarks opvoksende Ungdom, idet han kort og kærnefuldt paapegede hans religiøse og nationale Indflydelse paa Ungdommens Tænkning.

Omtrent halvfjerde Aar efter denne Højtidsdag, den 9. Maj 1900, bortkaldtes Brosbøll. Hans Hustru havde med beundringsværdig Omhu, Taalmodighed og Aarvaagenhed plejet ham i de sidste Aar af hans Liv, da hans Helbred var svageligt.

Carit Etlar er dansk Folkedigter i Ordets bedste og mest omfattende Betydning, thi han har givet Livsbilleder fra alle Samfundskredse, lige fra de højeste til de laveste. Forhv. Konseilspræsident N. T. Neergaard betonede netop disse Sider af Carit Etlars litterære Virksomhed i en Skaaltale, han holdt for ham 1896. Han sluttede med en erkendtlig Tak til Digteren for hans folkelige Fortællinger, der havde fundet en saa stor Udbredelse. Ministeren havde Ret, thi Carit Etlars Bøger er trykt i et for danske Folkedigteres Værker hidtil ukendt Antal Eksemplarer.

Den bildende Kunst har overleveret Efterverdenen Carl Brosbølls Træk i Medaillonen i den Mindesten, der er sat i Muren paa hans Fødehjem i Fredericia. Den er udført af Billedhuggeren Castor Hansen, og paa hans Grav ved Foden af „Brødrehøj" i Gentofte staar hans Buste, modelleret af Professor Bissen.

Men det uforgængelige Mindesmærke har Carit Etlar selv rejst sig i sin Digtning.

A. T.

Medaillonen paa hans Fødehus